

SOMOGY MEGYEI II. RÁKÓCZI FERENC GYERMEKOTTHON

BESZÁMOLÓ UTÁNKÖVETÉSRŐL

EFOP-1.2.7.-16-2017- 00017 azonosítószámú „Gyermekvédelmi szakellátásban, javítóintézetekben elhelyezettek önálló életkezdési feltételeinek javítása” Teremtsünk együtt jövőt! című projekt után követési tapasztalatairól

MAGYARORSZÁGI ÁTTEKINTÉS,- ÁLLAMI GONDOSKODÁSTÓL A MAI GYERMEKVÉDELEMIG

2011-ben volt százötven éve, hogy megszületett az első magyarországi gyermekvédelmi törvény. A gyermekvédelmi intézményrendszer azokat a családokat segíti, amelyek az élet valamely területén erre rászorultak. A gyermekjóléti alapellátások elsősorban a családban élő gyermekeket, a gyermekvédelmi szakellátások pedig a családjukból kiemelt gyermekeket támogatják.

A szakellátottak száma évek óta 17 ezer fő körül van, de az utóbbi években bekövetkezett gyermekszám csökkenés miatt az ezer azonos korú lakosra jutó arány növekszik, és 2011-re meghaladta a 10-et.(KSH, 2012)

A gyermekek közül egyre többen kerülnek ideiglenes hatályú elhelyezésre, vagy átmeneti nevelésbe, a tartós nevelésbe vett kiskorúak száma viszont csökkenő tendenciát mutat az elmúlt években.

A szakellátásban részesülő gyermekeket elsősorban nevelőszülőnél, ha erre nincs lehetőség, gyermekotthonban, ha pedig egészségi állapota indokolja, ápolást-gondozást nyújtó intézményben helyezik el.

Egyre több ellátott nevelőszülőnél él, családiás körülmények között, de a gyermekotthonokban elhelyezettek közül is minden második gondozott családi házból kialakított, úgynevezett lakásotthonban nevelkedik. Ebben a formában maximum 12 kisgyermeket helyeznek el, ahol a személyes gondozás, nevelés kerül előtérbe. Az elmúlt évtizedekben a nagy létszámú otthonok irányából a lakásotthonok felé toldott a hangsúly, ezáltal a gondozottak életkörülményei javultak.

2011-ben a gyermekvédelmi szakellátásban élők 60 százaléka már nevelőszülőnél, családiás környezetben élt. Az arány 2004-ben fordult meg, azt megelőzően a gyermekotthonokban élő kiskorúak voltak túlsúlyban.

A gyermekotthonok átalakítása

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

A 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és gyámügyi igazgatásról a továbbiakban (gyermekvédelmi törvény) bevezetése előtt összesen kétféle gyermekotthon létezett, a nevelőotthon és a csecsemőotthon, melyek befogadóképessége nem volt korlátozott, így több száz fős otthonok is léteztek. A csecsemőotthonokban az életkori sajátosságaik miatt különleges ellátást igénylő 0–3 éves gondozottakat helyezték el.

A többi otthont is az életkor és a nemek szerinti homogén szerveződés jellemezte.

A gyermekvédelmi törvény kis létszámú gyermekotthoni hálózat kialakítását célozza meg, és az egyes speciális igényekhez is igazodó, az ott élők megfelelő szükségleteit is kiszolgáló intézménytípusokat hoztak létre. Így a szabályozás alapján új típusú ellátási formák születtek. Az ellátottak megállapított szükségletéhez igazodik a gyermekotthonok differenciálása is.

A férőhelyek száma nem csökkent jelentősen – az elmúlt évtizedben átlagosan 10–12 ezer gyermekotthoni férőhely működött – de alapfunkciójuk átalakult. A férőhelyek felét kis létszámú lakásotthoni típus váltotta ki, a nagyobb létszámú gyermekotthonok között pedig találunk speciális, különleges és nagykorúak ellátására szakosodott otthonokat is.

Az ügynevezett általános gyermekotthoni férőhelyek száma csökkent a legdrasztikusabban: az ilyen jellegű férőhelyeknek a fele megszűnt. Ezeket elsősorban az általános lakásotthonként nyilvántartott férőhelyek váltották fel. Az ilyen típusú férőhelyeket is differenciálták, megjelentek a különleges és speciális szükségletű gyermekek ellátására szakosodott gyermekotthonok és lakásotthonok is.

Új elem a rendszerben a nagykorúak ellátására kialakított ügynevezett külső férőhely, illetve az utógondozói lakásotthonok megjelenése. Ezek a lakások teljesen alkalmasak arra, hogy átmenetet képezzenek az intézményi keretek és a teljesen önálló életforma között.

A projekt háttere és indokoltsága

A projektben több fejlesztési szolgáltatás volt megjelölve, amelyek a Somogy Megyei II. Rákóczi Ferenc Gyermekotthonban, azok telephelyein valósultak meg.

Az UNICEF Magyar Bizottsága által 2012-ben végzett kutatás eredményei szerint a magyar gyermekek körében 2009-hez képest nőtt a jóllétükben veszélyeztetettek aránya, és mára minden második gyermek nélkülöz valamilyen szempontból. Ez azt is jelenti, hogy nő a rászoruló, deprivált gyerekek száma, akik sem otthon, sem a családjukból kiemelve nem jó eséllyel jutnak hozzá a szükséges segítséghez. (UNICEF, 2013)

Számtalan tanulmány bizonyítja, hogy a gyermekvédelmi szakellátásban részesülők, esetében sérült az önálló életvitel eléréséhez szükséges motiváció, az autonómia, az érett személyiség kialakulása és a sikeres társadalmi beilleszkedés esélye, ezen túlmenően nagyon gyakori a korai iskolaelhagyás.

Az Európai Unió definíciója szerint korai iskolaelhagyóknak számítanak mindazok a fiatalok, akik 24 éves korukra nem rendelkeznek középfokú iskolai végzettséggel, azaz nincs olyan

bizonyítványuk, amely alapján felsőfokú tanulmányokat kezdhethének.

A szakellátásba utalt gyerekek életkörülményei, életkilátásai sajnálatosan nem sokban különböznek az otthonélő, súlyosan veszélyeztetett, de valamiért a családból ki nem emelt gyerekekétől, és iskolai eredményeik, továbbtanulási esélyeik is hasonlóak. Ennek alátámasztására megint csak nem tudunk egzakt számokkal szolgálni, de az bizonyos, hogy a különféle okokból szakellátásba kerülő gyerekek családból való kiemelése, illetve otthon maradása meglehetősen esetleges, ahogyan a nekik nyújtott segítség, támogatások mértéke és formája is. (Herczog, Gyurkó, 2008)

A szakellátásban élő gyerekek és fiatalok többnyire azokhoz a többszörösen hátrányos helyzetű, többféle problémával küzdő, sérülékeny, védtelen csoportokhoz tartoznak, akik a családjukban, közösségben nevelkedve is fokozottan ki vannak téve a korai iskolaelhagyás veszélyének. Úgy tűnik, ezt a veszélyt sajnos a gyerekvédelmi ellátás nem tudja jelentősen befolyásolni, javítani.

Nehéz elválasztani a különféle okokat, vagyis, hogy az eredeti lemaradás, depriváció okozza-e a korai elhagyást, vagy a megfelelő segítségnyújtás, felzárkóztatás, esélykiegyenlítés hiánya. (Herczog, 2013)

A szakellátásba különféle életkorban bekerülő gyerekek fejlődési lemaradása nagyon eltérő, mint ahogyan az is, hogy milyen mértékben lehetséges ezen lemaradások pótlása, illetve ennek érdekében milyen lépések történnek. Nincsenek adatok arról sem, hogy a sikeres, illetve sikertelen iskolai karrier, korai iskolaelhagyás esetében mik voltak az előzmények a szakellátásba kerülés időpontja, az elhelyezés változásai illetve állandósága, az óvodai, iskolai élmények a befogadás, illetve kirekesztés terén.

Mind a gyerekek bekerülési, bennmaradási okai, mind pedig az elhelyezés formái jelentősen befolyásolják az iskolai, tanulási esélyeket, eredményeket, ezért nem lehetséges egységesen kezelni azokat a gyerekeket és fiatalokat, akik a szakellátás valamely formájában élnek. Ugyancsak kiemelt jelentősége van annak, hogy a gyermekek mikor kerültek gondozásba, hány gondozási helyen éltek, miért és mikor kellett gondozási helyet, és ezzel együtt nem ritkán óvodát, iskolát is váltaniuk.

A tapasztalatok azt mutatják, hogy az iskolai hiányzás miatt szakellátásba kerülő gyermekek életkora jellemzően 15-18 év közötti, tehát döntően olyan gyerekek esetében jelent gondot az iskolai igazolatlan hiányzás, akik életkorukból, és életkori sajátosságaikból adódóan kevésbé befolyásolhatók, illetve a szülői kötelezés esetükben sokszor nem hatásos.

Másrészt ezek a fiatalok sokféle iskolai sikertelenséggel, lemaradással, kirekesztéssel találkoznak, nem motiváltak, nem szívesen mennek az iskolába, és nem látják értelmét a tanulásnak, vagy a fizikai jelenlétnek, nincs jövőképük, életstratégiájuk.

A lemorzsolódás veszélye kialakulhat egy lehetséges krízishelyzet alapján, releváns példa erre a tizenéves terhességek és ennek következtében az érintettek kimaradása az iskolából. Évente közel tízezer, 19 évesnél fiatalabb lány esik teherbe Magyarországon. Az érintett lányok közel fele abortuszon esik át, míg másik fele megszüli gyermekét. Sokan közülük – noha a pontos számok nem ismertek és

évente változnak – gyermekvédelmi szakellátásban élnek, illetve a terhesség miatt kerülnek be, jellemzően 14-16 évesen. (KSH, 2011)

Az Európai Roma Rights Center elemzése szerint a korai iskolaelhagyást, iskolai lemorzsolódást előrevetíti az a tény is, hogy a szakellátásban élő gyerekek kb. 60%-a vélhetően roma származású, közel 70%-uk túlkoros általános iskolás korában is, és közel 40%-uk SNI-s besorolású. (ERRC, 2011)

A gyermekvédelmi szakellátás eredményességének, hatékonyságának mérése Magyarországon fel sem merül, mivel az érdemi méréshez nagyon körültekintő és komplex indikátorokra lenne szükség, hiszen sokféle élethelyzetből, életkorban kerülnek be az ellátórendszerbe, esetleges, hogy hová kerülnek, és ott személyre szabott segítséget, ellátást kapnak-e. Ugyancsak sok függ attól, hogy van-e, és milyen a vér szerinti családdal, testvérekkel a kapcsolat, illetve milyen a közösség, ahol élnek és az iskola, ahová járnak.

A nevelőszülői családban nevelkedők sikerességének oka például egyfelől az, hogy a nevelőszülőkhöz a „könnyebb”, kevésbé problémás gyerekek kerülnek, korai gyermekkorban, hosszú időre, másrészt, hogy a nevelőszülők személyesebb gondoskodást tudnak nyújtani, és talán ezek a gyerekek kevésbé stigmatizáltak, kirekesztettek. Ez utóbbiról nincs adat, kutatás, inkább vélelem, és nem általánosítható, függ attól, hogy ki a nevelőszülő, hol élnek, ki az érintett gyerek.

Az európai adatok is azt támasztják alá, hogy a tartósan egy nevelőcsaládban élő gyerekek a leginkább sikeresek az iskolai eredményeiket tekintve, hiszen itt az állandóság és odafigyelés biztosított. (Herczog, 2013)

Sajnálatos módon a gyermekvédelmi szakellátásban élő gyerekek és fiatalok esetében az általános iskola, illetve a szakiskola sikeres elvégzése sem mondható általánosnak, és csak kevesen jutnak el 24 éves korukig a középfokú tanulmányok befejezéséig, illetve a továbbtanulás esélyéig.

A fejezetben azonosított okok, problémák a Somogy Megyei II. Rákóczi Ferenc Gyermekotthonban is jelen vannak, a bekerülő gyerekek, fiatalok többszörös hátránnyal kerülnek az intézménybe, különböző életkorban, érzelmi, szociális intelligenciájuk fejletlen, jelentős részük gyenge iskolai eredménnyel tanulnak, motiváltságuk alacsony szintű, sokan közülük többszörös évismétlő, míg végül lemorzsolódnak, iskolakerülővé válnak, majd igazolatlan órai mulasztások miatt a tanulói jogviszony megszűnik a 16 évet betöltő fiataloknál. Az iskolából való kimaradás után szabadidejükben csavarognak, a devianciák felé sodródnak. Sajnos több gyermek már úgy érkezik a gyermekotthonba, hogy erősen dohányzik, vagy már élt droghasználattal, némelyek prostituálódnak.

A gyermekségüktől megfosztott, tönkretett, megnyomorított gyermekkor után nagyon rossz és durván torzult bevéődésekkel, retardált személyiséggel, halmozott testi, lelki sérülésekkel, elhanyagoltan, piszkosan, leromlott testi állapotban, magányosan, szomorúan, vagy primitív védekező mechanizmusokkal kerülnek a gyermekotthonba.

Érzelmi tartalékaik nincsenek, örömet alig ismernek, adaptációs kapacitásaik elfogytak, vágyaik szürkék, gyászolnak, legtöbbször regresszióban vannak. Közösségi életben a

veszteségek és a stressz hatására romboló aktivitásaik, egyes esetekben rövid pszichotikus jellegű epizódok miatt megvetettek, elfordulnak tőlük. Megtanultak sok és kitörölhetetlen hibás alkalmazkodási formát. Ezek korábban túlélő technikák voltak, amelyek eddig fenntartották őket, a bekerüléssel azonban feleslegessé váltak. Levetni nehéz a masszívan rögzült mechanizmusokat, bevésődtek.

Konfliktushelyzeteiket nyers verbális agresszióval igyekeznek megoldani. Helyzetüket nehezíti, hogy nincs mögöttük olyan családtag, aki pozitív irányba befolyásolhatná viselkedésüket, az intézményes kereteket, szabályokat nehezen fogadják el.

A fentiek tényezők figyelembe vétele mellett kerültek kialakításra és megvalósításra a különböző témában megtartott tematikus foglalkozások.

Helyszín:

A tematikus foglalkozásokat a Somogy Megyei II. Rákóczi Ferenc Gyermekotthon Kikötő gyermekotthonában, Boglárka Lakásotthonában, és Kilitó Lakásotthonában tartottam.

Megvalósítási időszak: 2018. november- 2019. május

A pályázat időszakában a Kikötő Gyermekotthon telephelyén csoportvezető nevelő munkakörben dolgoztam, mely munkakör 2019. június 30.-al közös megegyezéssel megszűnt.

2022. március 10-től pályáztam ismét a Kikötő Gyermekotthonba, csoportvezető nevelő munkakörben.

A pályázat fizikai megvalósítása óta eltelt 2,5 év, ami nagy idő az után követés tekintetében, számos dologban történt változás. Az egyik legfontosabb, hogy a Boglárka Lakásotthon egyházi fenntartású lett, már nem tartozik a Somogy Megyei II. Rákóczi Ferenc Gyermekotthon telephelyei közé. A másik nagyon fontos változás, hogy a projektbe bevont ellátottak közül távollétem alatt jelentős gyermek hazagondozásra, vagy más ellátási szükségletű intézménybe került.

Kevés az intézményben maradtak aránya, akivel az után követési tapasztalatokat fel tudtam venni, illetve mérni tudtam a tematikus foglalkozások hatékonyságát.

Az is nehezítő tényező, hogy a foglalkozások megtartásakor jelentős volt azon gyermekek száma, akik óvodás, kisiskolások voltak, náluk az eltelt 2.5 év olyan időintervallum, ami az emlékezés tekintetében nehezen behatárolható. Ez mindenképpen torzítja a kapott eredményt, mert nem lehet teljes mértékben, adekvát módon összehasonlítani a bemeneti létszám eredményeit a kimeneti létszám eredményeivel.

Létszámadatok:

A pályázat megvalósítása során a 3 telephelyről 54 gyermek került bevonásra. A bevont gyerekek közül 18 fő maradt

gondozásba. 5 fő azok száma, akik a nagykorúságukat betöltötték és visszajelzéssel éltek/élnek felnőtt életük megkezdésével kapcsolatban.

Az alábbi kérdéseket vizsgáltam:

1. Melyik programelem volt a legszimpatikusabb számodra? Válaszd ki! Miért?

- ✓ Pénzügyi ismeretek
- ✓ Pályaorientáció
- ✓ Családi kapcsolatok ápolása, családi életre felkészítő program
- ✓ Internetes zaklatás, áldozattá válás megelőzése
- ✓ Kommunikációt fejlesztő foglalkozás
- ✓ Szervedélybetegség megelőzése
- ✓ Szexuális felvilágosítás
- ✓ Erkölcsi ismeretek, kritikai gondolkodás fejlesztése
- ✓ Családi nap, egész napos játékos rendezvény

2. Melyik programelem volt a legkevésbé szimpatikus számodra? Válaszd ki! Miért?

- ✓ Pénzügyi ismeretek
- ✓ Pályaorientáció
- ✓ Családi kapcsolatok ápolása, családi életre felkészítő program
- ✓ Internetes zaklatás, áldozattá válás megelőzése
- ✓ Kommunikációt fejlesztő foglalkozás
- ✓ Szervedélybetegség megelőzése
- ✓ Szexuális felvilágosítás
- ✓ Erkölcsi ismeretek, kritikai gondolkodás fejlesztése
- ✓ Családi nap, egész napos játékos rendezvény

3. Melyiket ajánlanád másoknak? Miért?

4. Melyik tematikus foglalkozás volt számodra a leghasznosabb?

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

5. A fent felsorolt tematikus foglalkozások közül melyikkel találkoztál az iskolában, vagy egyéb közösségi programon?
6. Megfelelőnek tartottad a foglalkozások idejét, tartalmát?

A nagykamások közül a pályaorientáció, pénzügyi ismeretek, internetes zaklatás, áldozattá válás megelőzése, szexuális felvilágosítás, tematikus foglalkozások voltak a legnépszerűbbek. A családi kapcsolatok ápolása, illetve az ehhez kapcsolódó egész napos rendezvén, toplistás, minden megkérdezett gyerek kedvence volt.

A gyermekotthonban megtartott családdal való közös élményre még a legkisebb gyerekek is emlékeztek. Volt olyan kamász, aki megjegyezte, hiába dobta el az anyja, akkor is nagyon vágyik haza, és próbál megbocsájtani azért, hogy intézetbe kerültek.

A foglalkozások idejével, módszertani feldolgozásával is elégedettek voltak.

Érdekes tapasztalás volt, hogy az erkölcsi ismeretek, kritikai gondolkodás fejlesztése és a kommunikációt fejlesztő foglalkozás kevésbé volt számukra érdekes. Ebben a tekintetben, a gyermekotthonban egy erkölcsi hanyatlás figyelhető meg, egyre nagyobb arányban jelenik meg a tiszteletlenség, a kulturált kommunikáció teljes hiánya, az agresszió a nevelő kollégákkal illetve egymással szemben. A türelmetlenség, az igények azonnali kielégítésére való törekvés eluralkodása jellemző.

Azok számára, akik a foglalkozások ideje alatt váltak nagykorúvá, a pénzügyi ismeretek bizonyultak a leghasznosabbnak.

Arra a kérdésre, hogy hol találkozott a gyermek a felsorolt tematikus foglalkozások közül bármelyikkel, kétféle volt a válasza.

Azok, akik tankötelezettségüknek eleget tesznek/tettek, az iskolában a szexuális felvilágosítással, illetve szenvedélybetegség megelőzése témában hallottak hasonlót, viszont azok a tanulók, akik hosszabb ideje kimaradtak az iskolából, sajnos jellemzően a Kikötő Gyermekotthonban igen magas arányban vannak jelen, - nem találkoztak hasonló tematikus foglalkozással.

Számos sarokponton van feladat a gyermekvédelemben, de az igen nagyarányú tankötelezettségi mulasztás, valamint az agresszív viselkedés markáns megjelenése miatt égető a teendő.

6 fő azok aránya, akik a gyermekotthonból való kigondozás után jeleztek életük alakulásáról.

Ezek közül hárman testvérek, lányok, húszas éveikben vannak. Korban a legfiatalabb, kismamaként hagyta el az intézményt, jelenleg párkapcsolatban, harmonikus családban él gyermeke apjával. Újabb gyermeket jó ideig nem tervez, szeretne

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

visszaülni az iskolapadba, mert a 8 általánost szeretné befejezni.

A középső testvér párkapcsolatban él, Németországban vendéglátásban dolgozik, rövid időre szokott hazalátogatni, gyermeket egyelőre nem tervez, szeretne gyűjtögetni, anyagi biztonságra törekszik.

A legnagyobb testvér, Budapesten él, gyermekotthonból való távozása után vendéglátásban helyezkedett el, két munkahelye van, szakács végzettségű párjával önálló kertés családi házat bérelnek Pesten. Megszerezte a jogosítványt. Idén tavasszal eljutott Egyiptomba.

A Kikötő Gyermekotthonból kikerülő várandós anyuka Marcaliba került anyaoththonba, az intézményi gondozásba maradt testvéreit látogatni szokta. Elmondása alapján kereskedelmi szakmát szerez, idén szeptemberben utolsó éves lesz, van pénzmegtakarítása, szintén a Kikötő Gyermekotthonból kikerült párjával terveznek közös lakhatást, albérletet.

Az önálló életvitelt kezdő fiatalok egységesen elmondják, hogy nagyon más a „kinti világ” mint a gyermekotthoni lét, ahol a felnőttek mindenben segítségükre voltak, és nem voltak ráutalva önálló problémamagolásra, döntésre. A szerencsésebbek sikeres párkapcsolattal, szakmával a kezükben tudnak nekivágni életútjuknak.

Dátum: Balatonboglár 2022. 07. 06.

Rédai Zoltánné

